

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

De respiratione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

inter ceteros fecit Conciliator differ. 8. 3. Cetera A
persequatur.

De Respiratione.

Respiratio quoque ad vitalem facultatem cre-
ditur pertinere. Est autem respiratio aeris mo-
tus in animali, per pulmones & asperam arteriam
factus. Quem ad vitam maximè necessarium esse,
vt & pulsum; vel ex eo cognoscitur, quòd si ad
breuissimum tempus impediatur, moritur animal.
Quare etsi propriè in quodam solum animalium
genere reperitur, quidpiam tamen illi simile,
quod transpiratio dicitur, in omnibus ferè viu-
entibus inest: per poros scilicet, qui in eorum cor-
poribus reperiuntur. Constat autem respiratio du-
plici motu, inspiratione & expiratione; altero
suscipitur aer, altero redditur. Quare cum sint
motus contrarij, inter eos necesse est quietem ali-
quam esse, quemadmodum inter pulsus eleuatio-
nem & depressionem.

Est tamen totus hic respirationis motus igno-
bilior multò & inferior pulsu. Tum quòd pulsus no-
bilioris est membri, cordis omnium longe nobilif-
simi: nobiliorisque materiæ, eoque magis respi-
ratione prestat, quò spiritus aere nobilior est. Tum
quòd respiratio penè tota ad conseruandum pul-
sum confertur. Accedit, quòd pulsus non est pri-
mùm institutus ad attrahendum & emittendum;
sed ad tuendam & fouendam vitam: nec vlla in eo
per se spectatur attractio. Spiritus enim in ipso met
corde & arterijs proprium habet domicilium, etsi
ex corde velut fonte ad arterias ceu riuulos deriue-
tur. At respiratio tota per se ad suscipiendum &
reddendum aërem est comparata: neque in iis mè-
bris, in quibus viget, in aspera inquam arteria &
pulmonibus, refidet nec conseruatur aër. Neque
verò pati velocitate nec simul pulsus & respiratio
perficiuntur. Sed velocior multò & crebrior est in
corde & arterijs pulsus, quàm in pulmonibus respi-
ratio. Facile est vtrumque motum obseruare.
Sed natando & quocumque liberit tempore co-
hibere poteris & retardare respirationem; pulsum
non poteris. Quique nimium replentur cibo,
nonne difficiliorem habent respirationem? Ni-
mium enim dilatato ventre, inter iecur & pulmo-
nes comprimitur diaphragma: cum tamen pulsus,
aut idem, aut etiam frequentior sentiatur.

In constituenda porrò respirationis causa anti-
quitatem video magno opere laborasse. Quid De-
mocritus senserit, quid Empedocles, quid Plato,
non est necesse aut commemorare aut examinare:
vtrumque diligenter Philosophus præstitit in li-
bro, quem de respiratione scripsit: tandemque
confecit, eam habere causam, vt cordis calor aë-
ris frigore temperetur, atque ita conseruetur vita.
Namque animalia omnia & viuientia sustentantur
& viuunt calido: sanguinea verò inter omnia ma-
ximum calorem habent. Is duobus modis interire
potest: aut extinctus à contrario, aut in se ipso
marcescens. Quare cum maximus horum anima-
lium calor seipsum posset propter nimiam vehe-
mentiam consumere, refrigeratione opus fuit, vt
consisteret & conseruaretur, tum calor, tum ani-
malium vita. Inspiratur igitur frigidus aër, isque

susceptus pulmonibus refrigerat cor: moxque ab
eo vicissim calefactus expiratur, vt frigidior alius
accedat. Ex quo intelligere licet, vniuersum inspi-
ratum aërem expirati: aut si quæ illius pars in
pulmonibus asperæ arteria hæreat, illam ipsam
tandem sequentibus expirationibus expirati.

Porrò ad hanc refrigerationem aptior multò est
aër, quàm aqua, etsi natura frigidior. Tum quia
mobilior aër, faciliusque suscipitur & redditur:
aqua non nisi ægerimè ad pulmones deducta fuis-
set, indeque reducta. Tum quia non semper &
vbique præstò est aqua; & animalia, quæ respi-
rant, in aëre, non in aqua, viuunt. Tum verò
quia frigus aqueum est perniciosum, breuique
tempore calorem sua tenacitate ac viscositate op-
primeret. Vt propterea pisces non immediatè re-
frigerentur aqua ad cor ingrediente (morerentur
enim) sed per branchias partes exteriores hume-
stantur & per partium communicationem cor
quoque & totum corpus refrigeratur.

Iam verò cum ad aëris respirationem hæ præci-
piuæ partes conueniant; epiglottis, quæ ita eri-
gitur, vt liberum aëri ingressum det & egressum;
aspera arteria, per quam is ingreditur & egredi-
tur; pulmones ad quos eleuatos ingreditur, & à
quibus mox econdentibus extruditur; Diaphrag-
ma & musculi omnes intercostales, dum dilata-
tionis & compressionis thoracis motum efficiunt;
quo dilatato vel compresso eleuantur aut cõpri-
muntur pulmones. Epiglottis & arteria nihil om-
nino efficiunt, sed liberum dumtaxat aëri transi-
tum ad pulmones permittunt: & idè cum illis
coniunctæ sunt. Thoracis autem motus potissi-
mùm fit à diaphragmate. Propterea dum quaer-
itur, quodnam sit præcipuum respirationis in-
strumentum, de pulmonibus & diaphragmate
disputatur: illi suscipiunt & reddunt aërem; hoc
thoracem eleuat & deprimat.

Galenus in lib. de motu thoracis & pulmonum,
& in lib. de causis respirationis, ac ferè medici,
eligunt diaphragma, quòd hoc eleuando thora-
cem causa sit, cur pulmones, ne intra dilatatum
thoracem sit locus vacuus, eleuentur: eleuati au-
tem velut spongia trahunt aërem: ac rursus con-
trahendo comprimant item pulmones, attractum-
que aërem extrudat. Cum enim pulmones nullas
habeant fibras, nullos nervos aut musculos, qui-
bus motus omnis efficitur; nequeunt ipsi ex se
moueri; sed sequi potiùs debent diaphragmatis
motum, in quo hæc omnia insunt. Vulnerato
etiam & aperto pectore, dum aër thoracem subit,
cessat pulmonum motus; quòd aër occupet lo-
cum: quod argumento est pulmones antea non
propria virtute fuisse motos, sed solum ad locum
illum occupandum, qui eleuato thorace fuisset
vacuus. Denique non aliam ob causam nimia ci-
bi repletio difficiliorem facit respirationem,
quàm quòd venter plenus liberum impedit dia-
phragmatis motum. Addit Conciliator in annexo
differ. qq. vidisse se diaphragmate læso concidere
statim pulmones; perinde quasi tota inde respi-
ratio penderet.

At videant medici; num consentaneè princi-
pijs suis loquantur; dum motum hunc fieri
volunt à facultate vitali, moxque præci-
pium illius instrumentum addunt esse diaphrag-
ma: cum tamen non in hoc membro, sed
in corde & arterijs facultatem illam ponant.

Cur
aër po-
tius in-
spiretur,
quàm
aqua.

Quòd
si præ-
cipuum
respira-
tionis
instru-
mentum.

Galenus
& me-
dicorum
opinio.

Consi-
deratio.

Videant, respirationem propriam esse pulmonum suscipientium aërem & redditivam operationem: Quid enim aliud sit respiratio, quam suscepcio aëris & redditio? At hæc quid pertineat ad diaphragma? potest sanè elevatio & depressio thoracis absque aëris suscepcione, & redditio intelligi; hæcque rursus sine diaphragmate thoracisque motu: nec tamen absque pulmonibus & eorum motu concipitur, imò cum respiratio nominatur, concipiunt omnes pulmonum, non diaphragmatis, motum. Cum enim hæc sit propria operatio, quæ facultatem illam & motum pulsus consequitur, qui est in corde; illius potius membri, quod est propè cor, propria iudicatur. Quæ cumque verò ad diaphragmatis patrocinium adferri possunt in hac causa; nihil aliud persuadent, quam ad respirandum concurrere nec parum habere momenti diaphragmatis quoque & thoracis totius motum. Idcirco enim post largiorem cibum difficilius respiratio; lesoque cessat diaphragmate. Neque pulmonum motus indiget fibris, nervis, ac musculis. Sunt enim hæc instrumenta animalis ac voluntarij motus, ac fibræ etiam naturalis nutritionis. At si pulmones attollere se se absque fibris ad implendum vacuum fatentur medici, quidni etiam naturaliter sine illis eodem motu moveantur? Aperto thorace aëreque subintrante non moventur, propter nimiam refrigerationem: neque enim moventur, nisi à calido.

Auttoris sententia.

Pulmonum at solens ac deprimens causa.

Respiratio cur minus frequens quam pulsus.

Hoc nimirum est, quod in cap. ultimo lib. de respiratione sapienter constituit Philosophus, proprium ac præcipuum respirationis instrumentum esse pulmones. Quia cum cor nono semper sanguine impleatur ac tumescat, abundè is in pulmonum arterias irrumpit (plurimas autem habent pulmones) vique aduentitij caloris inflantur, & attolluntur. Præsertim cum substantia constant tenuissima, quæ à vehementi calore facillimè penetratur & attollitur. Deinde quoniam planè spogiosi sunt, aëris multum concipiunt: non attrahendo (quæ enim sit animæ virtus, quæ corpus extrinsecum possit attrahere, cum nullas habeat anima operationes, nisi in ipso animato immanentes?) sed ut in foliis accedit (verè enim pulmones dixeris velut folles cordi incumbere) in quos elevatos naturaliter se se insinuat aër, ut occupet locum, qui vacuus remaneret. Tum verò frigidus aër per arterias & meatus pulmonum ad cor peruadens, totum refrigerat, sanguisque & spiritus calorem illum retundit, quo fuerant pulmones inflati. Ita concidunt illi, aëremque extrudunt, quem susceperant, ut planè in foliis accidit. Verum alio adueniente calore attolluntur rursus & inflantur: atque ita semper hic motus progreditur. Qui si non est tam frequens, ut est cordis & arteriarum pulsus; nihil mirum. Etenim pulsus satis est modicus tumor; quippe corpus, quod pulsare debet, exiguum est, & totus calor vnicò vase contentus. At respiratio maximo tumore indiget: quoniam per amplum est pulmonum corpus, lobosque habet, cavitates, & fistulas plurimas; ad quas primum sanguis, deinde aër penetrare debet. Branchiarum in piscibus motus eadem est ratio. Nam cum calidum attollitur branchias quoque attollit & ingreditur aqua: cumque hæc refrigeraverit, concidunt omnia & extruduntur aqua.

At enim inquiet medici, non solum respirando attolli pulmones & deprimi, sed vniuersum quoque thoracem. Thoracis motum respondebit Philo-

sophus consequi pulmonum motum, & quia attolluntur cor & pulmones, quæ continentur thorace, totum quoque continentem thoracem attolli. Quæ omnia mirè probantur Auerro in 2. Collige cap. 19. Hæc igitur sit huius disputationis conclusio. Ad respirationem concurrunt quidem præter pulmones diaphragma, thoraxque totus: at ea est propria pulmonum operatio; hique propria virtute moventur, hoc est calore quidem à corde derivato, sed qui in ipsis tanquam in proprio subiecto sit. Propter mutuum tamen partium confensionem, & vinculum naturale sit, ut dum pulmones moventur, partes item proximæ continentem, thorax & diaphragma, eadem modo moventur. Præsertim cum idem cordis calor per totum illum interiorum locum quoquomodo spargatur. Ita fit, ut si strictè ligetur thorax, alioque modo illius motus impediatur; pulmonum quoque motus totaque respiratio impediatur. Neque enim attolli aut deprimi pulmones possunt, quin cum eis simul attollatur & contrahatur thorax, huius cum præcipuum instrumentum sit diaphragma, respiratio tota merito à diaphragmate quoque pendere affirmatur.

Ex his verò petenda erit disputationis alterius explicatio; Num hic respirationis motus sit naturalis; & qui fiat, ut nobis liberum sit eam, cum libuerit, frequentiore facere aut tardiore. Nam si naturale significet id, quod aduersatur violentis, quamuis non defuerint, qui pulmonum elevationem dixerint violentam: credendum tamen est, motum, quo tum illi, tum thorax concidunt, & diaphragma remittitur, naturalem esse: siue foremam speciem, quoniam illius causa est anima: siue materiam; nam ad illum inclinant planè membra illa sua natura grauiora. Motum autem alterum, quo & pulmones & thorax attollitur & diaphragma contenditur, naturalem esse saltem ex parte motus, quæ id efficit. Sed & ratione item materiam, ut sit per instrumenta omnino naturalia, & in membris naturaliter connexis, quemadmodum de pulsi antea dicebatur.

Quod si naturale illud dicatur, quod opponitur voluntario, sanè voluntarium iudicatur; Galenus, tum quod per nervos & musculos diaphragmatis & thoracis perficiatur; musculi. n. & nervi sunt instrumenta voluntarij motus, tum quod in nobis potestate sit celeritatis aut tardius respirare, aut etià penitus cohibere. Alij partim naturalem, ut siue necessarij moventur pulmones; partim voluntariam, ut in diaphragmatis & thoracis motu adhibentur.

Sed omnino naturalem eum esse, hæc demonstrant. Etenim vel dormientibus nobis, aut nihil cogitantibus, absque vlla cognitione aut appetitione efficitur. Estque simpliciter necessarius, atque ad conservandam vitam totus refertur, persimilis pulsi: ut loco pulsus eo interdum vsus Hippocrates fuerit. Et ex illo medici de complexionibus, de quæ cordis constitutione, quæ sunt res planè naturales, iudicare solent. Efficitur. n. à causa proxijs naturalibus, sanguinis & spiritus calore, qui à corde suscipitur, pulmonisque, præcipuum illius instrumentum, nullos habet nervos aut musculos, nec vllum voluntarij motus instrumentum. De hoc. n. iam contra Galenum constitutum est. Confirmat autè experientia, nequaquam nos posse hunc motum impedire; sed si breui tempore cohiberimus anhælitum, cogimur statim vel inniti respirare. Ad omnibus operibus, inquit Hippocrates, in lib. de flatibus

de flatibus, aliquando immunes quiescunt homines: verum ab hoc opere nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit; vt cessent spiritum adducere, ac rursum exhalare. Dū natum meatus nonnunquam, siue à pituita, siue ab alia quavis causa, claudantur; summam comedendo, loquendo, aut citius operi, quod respirationem ore impediatur, difficultatem experimus; vt ne dormire quidem, nisi ore aperto, quod libera sit respiratio, possimus. Ea est natura vis & impetus in hac in primis necessaria operatione, vt nullo modo voluntate frenari possit.

Fateor tamen non esse naturam ab impetio voluntatis omnino liberam. Est enim integrum nobis celeritatem illam aut aliquantē tardiorē facere. quod etiam in palpebrarum motu, & thussi accidit. Nam quidam sunt actiones, quæ naturæ quidem instinctu sunt: at quoniam adiunctum habent quorundam instrumentorum usum, quæ voluntati quoque subsumunt; et si ab ea nequeant penitus impediri, non nihil tamen immutari possunt, vt celerius aut tardius fiant. Huius generis est respiratio. Est enim pulmonum motus naturalis sit, quod nullum habeat voluntarium instrumentum: ea tamen ex parte voluntati subiicitur, quæ adiunctum habet diaphragmatis & thoracis motum, in quibus nerui sunt, qui non modo naturalis motus, vt in palpebris & thussi, & verò in respiratione, dum sine cognitione sit, sed & voluntarij possunt esse instrumenta; vt in cæterorum membrorum motibus. Itaque cum ex cognitione, & voluntate celerior aut tardior fieri possit diaphragmatis motus, cum quo pulmonum motus coniunctus est, verè dicitur respirationis motus absolute naturalis; secundum quid, quoad celeritatem aut tarditatem, posse esse voluntarium. Ita Simplicius quoque dicitur est in com. tex. 43. libri 1. Respiratio, inquiet, & expiratio habent quidem aliquid necessarium, habent tamē & quod cum appetitu est motu. Prohibemus enim interdum, & remittimus iuxta liberū nostrum appetituum. Quod in homine præsertim omnium animalium diuissimè propterea factum dixerim, quod hic motus loquutioni esset maximè necessarius. Quare cum loquutionem oporteret esse voluntariam, necessarium fuit adiungere instrumenta, quæ voluntati subessent: vt ita administraretur respiratio, vt vocis ac loquutionis necessitas postulabat.

Hæc ferme sunt, quæ de aëris ac pulmonum respiratione, quæ animalium est perfectiorum, dicenda videbantur. Vnum illud desideratur, vt quoniam ea ad refrigerandum calorem adhibetur; cum in omnibus viuentibus insit calor, paucis significetur, quemadmodum viuencia omnia refrigerentur. Plantæ non respirant, sed cum non multum caloris habeant, satis à circumiecto aëre refrigerantur, dum circa illas subinde mutatur, aliusque atque alius accedit. Quare immoderato aut frigore aut calore, præsertim sicco, siccantur facile, quod tenuis calor facile extinguitur. Refrigeratur etiam ex alimento; nempe aqua, qua irrigantur. In animalibus exanguibus, quæ parua sunt, & caloris modici, & ideo breue tempus viuunt: ab aëre quoque ambiente refrigerationis satis est. Modicum enim, inquit Aristoteles, habentia calorem modico indigent auxilio. Quæ verò longiori sunt vita, & maiori calore; vt apes, quæ ad septem an-

nos viuunt: & cæcota, quæ bombum edunt, vt vespa, scarabei, cicada; paulò maiorem volunt refrigerationem. Quam ob causam se pto transuerso tenuem membranam adiecit natura, & aërem; vt aër à membrana commotus refrigeraret. Eiusdem aëris ad membranam allisione fit bombus. Propter cicada meridiè potissimum & præcalido tempore obstruunt; quod maximè indigeant refrigeratione; plurimumque & membranam & aërem mouent. Muscæ item, scarabei, & vespa, dum mouentur, edunt bombum; quod maior motu exciteat calor, maiorque cum egeant refrigeratione, maximè interiora mouent. Animalia sanguinea, si pulsiones habeant, nec multum tamen caloris; respirant quidem, sed exiguus calor haud magna indiget refrigeratione; diuque possunt absque respiratione viuere. Huius generis tanæ sunt & alia quædam, quæ propterea pulmones habent valde laxos, qui absque nouo suscepto aëre, diutius possunt refrigerare. Quæ verò & pulmones habent, & sunt præcalida; multo crebriorem quærunt respirationem. Hæc præsertim sunt viuipara terrestria, ouipara pennata, corticata; vt testudines, lacertæ, serpentes, stelliones; & aquatilia pedestrata, vt focæ, & cocodrilli, & cetæca omnia, et si pedibus careant; vt delphini, qui propterea, vt est in 6. libro de hist. an. cap. 12. dormire dicuntur exerto super aquas capite, vt respirent; & diu dormiunt, stertunt, & si retibus capiuntur, citò suffocantur, quod nequeant respirare. At quoniam cum alimeto multo necesse fuit multum eos item aquæ attrahere; dedit illis natura fistulam ad caput, quæ susceptam excludat aquam: non secus ac cancri per tegumenta colli. Aquatilia demum omnia, quæ pulmonibus carent, nequaquam refrigerantur aëre; sed aqua per branchias suscepta, atque ad interiores partes per fistulas deriuata, moxque post refrigerationem eiecit. Ita, tum de respiratione, tum de tota vitali virtute, atque adeo de omnibus vegetantis animæ facultatibus & actionibus, dictum sit.

B **C** **D**

DE SENTIENTIE FACULTATE in genere.

CAPVT V.

SECVNDVM à vegetante anima locum tenet sentiens: melior illa, quia cognoscens; deterior intelligente, quia materialis, minusque in suis operationibus libera. Vt naturaliter operatur, vegetanti per similes; vt cognoscit atque de rebus obiectis indicat, intelligenti: At & obiecto, & cognoscendi modo deterior. Nam intelligens non materiales modò res & singulas, circa quas est sensus; sed vniuersas quoque naturas & à materia concrectione liberas comprehendit. Cognitionis autem forma proxime ad illam accedit, qua separata mentes, ac Deus ipse fruuntur. Non solum enim est cognitio, sed intellectio. Sequitur tamē cognitionem sensuum, ex quibus anima, quandiu corporis huius est actus, intelligenda obiecta cogitur mendicare. Vt verè omnino dixeris, non ad suam modo ipsius vitam tuendam, & conseruandam, quemadmodum animalibus cæteris, homini à natura, aut parente potius natura Deo, tributos fuisse sensus: sed vt seduli essent atque

industrii intellectiois ministri. Ceterum de anima huius natura, quomodo sit inter vegetantem, & intelligentem media, dictum est satis, cum de triplici animarum genere, diuersisque earum à materia eleuationibus ageretur.

Tisus factus.

Jam tribus tota facultatibus continetur, sentiente, appetente, mouente. Sentiens obiecta percipit, appetens percepta concupiscit, mouens demum ad ea procuranda adducit, si fuerint remota. Constantem omnes seruant ordinem. Prima omnium est cognitio, deinde appetitio, tum motus.

Cor sentiens dicitur.

A cognitione tota hæc anima vocatur sentiens, quod prima sit, omniumque potissima, & ceterarum veluti principium & causa. Nam quidquid ea operatur, aut sensio est, aut sensio nem comitatur. Cognoscentem non nominamus; quoniam cognitio illi est cum intelligente communis. Sentientem dicimus; quasi sensu cognoscentem. Hæc eius est propria; & vt in plantis nullis ac stirpibus reperitur, sic animalibus omnibus inest. Carent permulta appetitu & motu: nullum est, quod non fruatur sensu. Vnde Aristotelis illud in textu 16. Animal est per sensum primò, & textu 6. libri tertij; Animal necesse est habere sensum; & in libro de sensu & sensibili capite primo; Animalibus, quæ animal est vnumquodque necesse est inesse sensum; per hoc enim determinamus animal esse & non animal: & libro de somno & vigilia capite primo; eo quod sensum habeat, definitum est animal. Vita namque plantarum est, sensus animalium, intelligentia hominis. Planta per vitam, Animal per sensum, homo per intelligentiam primam constituuntur: per animam, inquam, quæ primam hanc saltem facultatem secum adferat; ceteri appetitus & motus perfectionibus animalibus insint.

Itaque de sensu tanquam præcipuo & optimo accuratè omnino differuit Aristoteles; de appetitu & motu obiter & perpaucis. Sensum autem cum bipartitum animaduerteret; & alium quidem in organis corporis exterius positum, omnibusque conspicuis operari; alium in interioribus partibus, magisque reconditis residere; tripartitam tractationem fecit. Primum de sensu vniuersè dixit, deinde sensus omnes exteriores explicauit; postremò interiores persequutus est.

At quoniam nutaret sæpe, atque huc, illucque fluctuaret, tum Aristotelis interpretatio, tum disputatio tota, nec certum posset cursum tenere; nisi antea de perobscura, & perdifficili questione, quæ de sensuum cognitione in omnibus iam Philosophorum scholis versatur, certi aliquid antea constitueretur: operæpretium fuerit generalem hanc disputationem præmittere, quæ consequentium omnium fundamenta continebit. Questio est, vt mihi quidem videtur, non vsque adeò antiqua; num præter sentientem facultatem, obiectaque sensilia formis quibusdam, seu speciebus opus sit, velut obiectorum simulacris, vt hæc à facultate sentiri possint. De hoc igitur & verò de tota harum formarum natura & conditione dicendum.

DIRESSIO XXX.

Num sensus intentionalis cogat species, qua sensilia obiecta percipiat.

VT obiectum sensibile à facultate percipiatur, cum illa coniungatur oportet. Plerumque immediate coniungi non potest: immò si coniungatur sensationem impedit; coniungi ergo debet per aliquid, quod aut facultate prodeat ad obiectum, aut ab obiecto in facultatem immittatur, seu forma, species, imago, & simulacrum obiecti; quod motum obiectum facultati represententur; quem admodum in imagine Cæsar & representatur & cognoscitur.

Solum aspectu putarunt nonnulli egrediente aliquo à facultate ad obiectum perferri. Quod cum ad propriam aspectus rationem pertineat, refertur in eum locum, in quo de hoc sensu agitur. In reliquis certum est, aliquid potius ab obiectis in facultates immitti. In gustatu tamen & tactu nullis videtur opus esse speciebus aut formis præter reales qualitates tactiles & sapores. Tactus enim plerumque, & gustatus semper, absque medio externo immittatur, per quod species transmitti possit. Non inquam gustatur sapor, nisi lingua, palatoque impositus ita re ipsa afficiat sensum, vt quemadmodum calefacit, aut refrigerat; ita vel delectat, dulcedo, vel amaritudo tristitiam adferat.

C Nimium illa ipsæ qualitates gustantur; quæ imponuntur palato: nec ita desipiatur quisquam, vt intentionalibus, non realibus, oblectari nos atque ad cibipetitionem trahi, aut seuis affici, ab eoque abhorre arbitretur. Nam si cibi gustatus propterea sit animalis datus, vt suavis saporis delectatione ad naturæ necessarium alimentum sumendum inuitetur; qui credi potest, optimam parentem naturam scitis nos ac mentibus deceptisse, dum veris ac realibus oblectari nos existimamus? Obiectum, quod per intentionalem speciem afficit sensum, potest & quidem commodius multò per externum medium & aliqua interposita distantia afficere. At nunquam gustatur cibus nisi immediate tangat: si vel minimum separetur, gustatus est nullus. Idcirco porosa tota & spongiola lingua, vt lingue conficiendæ salua, vt aridorum succus cum salua permixtus penetrare possit.

D De tactu idem iudicium. Gustatus enim est quidam tactus. Immediate à realibus qualitatibus percipitur; vt manus à calore ignis, non minus, quam lignum omnis expers sensus. Et immediate percipitur dolor & tristitia, si aduratur manus calore; si frigore frigeant nimium & contrahantur corpora: si caro aut neruus pungatur acu, ferrote, aut scindatur. Dum vna sentitur qualitas, non potest simul eius contraria percipi; quin ea potius adueniente pellatur. At intentionales species nihil horum prestatæ queunt; quoniam nec sunt inter se contraria, nec re ipsa agunt: Tantum abest, vt vicissim sese interimant, atque ex subiecto pellant. Denique hæc sensus vt quæ maxime omnium materialis est, vt illorum confirmat organa, & perquam materialiter obiecta sua persentiscunt: Quare nullis operibus habent intentionalibus speciebus, sed ab ipsarum qualitatibus realibus permouentur; plerumque immediate, interdum etiam tactus intercepto alio corpore.